

Møte torsdag den 19. november kl. 10

President: L o d v e S o l h o l m

D a g s o r d e n (nr. 17):

1. Redegjørelse av utenriksministeren om OSSE og Norges OSSE-formannskap
2. Referat

Presidenten: Representanten Fridtjof Frank Gundersen, som har vore permittert, har igjen teke sete.

Frå den felles parlamentarikardelegasjonen til EFTA og EØS sitt møte i Luxembourg ligg det føre ein søknad under teikna av delegasjonens leiar, stortingsrepresentant Haakon Blankenborg. Søknaden gjeld permisjon i dagane 23. og 24. november for representantane Carl I. Hagen, Morten Lund, Siri Frost Sterri og Haakon Blankenborg.

Etter forslag frå presidenten vart samrøystes vedteke:

1. Denne søknaden blir behandla straks og innvilga.
2. Følgjande vararepresentantar blir kalla inn for å møte i permisjonstida:
For Oppland fylke: Kjell Ivar *Fossnes*
For Oslo: Sissel *Dagslet*
For Sør-Trøndelag fylke: Bjørg *Bruset* og Michael *Momyr*
3. Michael Momyr blir innvald i Lagtinget for den tida han møter for representanten Siri Frost Sterri.

S a k n r . 1

Redegjørelse av utenriksministeren om OSSE og Norges OSSE-formannskap

Utenriksminister Knut Vollebæk: 49 nordmenn er i dag på plass i Kosovo. De er en del av den internasjonale kontrollstyrken som skal overvåke avtalen som ble inngått etter forhandlingene mellom USAs spesialutsending Richard Holbrooke og president Slobodan Milosevic i forrige måned. Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, OSSE, er ansvarlig for operasjonen, som er den største i organisasjonens historie. I løpet av januar vil inntil 2 000 kontrollører være på plass i Kosovo. 70 av disse vil være nordmenn, inkludert stabssjefen.

Norge har ansvaret for å etablere hovedkvarteret for den internasjonale verifikasjonsstyrken, KVM. Arbeidet er godt i gang. I disse dager installeres overveiende norskprodusert kommunikasjonsutstyr, i samarbeid med Forsvaret og Telenor. Fire flylaster med tele- og datamateriell er denne uken fløyet inn med Forsvarets Hercules-fly. Ytterligere to flylaster vil bli levert i løpet av få dager. Utstyret skal være på plass 30. november og vil bety at KVM for alvor kan ta fatt på arbeidet.

Det er liten tvil om at oppdraget i Kosovo blir en hovedoppgave for det kommende norske formannskapet i OSSE. Verifikasjonsstyrken vil bli betydelig større enn alle andre OSSE-oppdrag til sammen. Den vil stille store politiske, økonomiske og praktiske krav ikke bare til OSSE, men også til formannskapets evne til å lede og koordinere virksomheten.

Fra norsk side legger vi avgjørende vekt på personellens sikkerhet. Den prioriteres av OSSE selv, men minst like viktig er avtalen som er inngått med NATO om støtte under en eventuell evakuering. NATO har fått ansvaret for å flyovervåke partenes etterlevelse av avtalen, og en synlig innsats fra NATOs side vil redusere den risikoen OSSE-personellet utsettes for. Det samme vil utviklingen av et godt forhold mellom OSSE og befolkningen på begge sider av konflikten gjøre.

KVM får også ansvaret for å koordinere innsatsen til en rekke andre internasjonale organisasjoner. EU blir en tung bidragsyter, med observatører på bakken og med humanitær bistand. En rekke mellomstatlige og private humanitære organisasjoner, herunder FNs høykommissær for flyktninger og flere norske hjelpeorganisasjoner, vil forsøke å dekke sivilbefolkningens mest akutte behov.

De konkrete arbeidsoppgavene blir mange. Den humanitære innsatsen for sivilbefolkningen er en vital oppgave. De fordrevne må få vende tilbake til sine hjem. Grunnleggende menneskerettigheter må ivaretas. Demokratiske valg skal avvikles i løpet av neste år, noe som vil legge grunnlaget for utstrakt grad av selvstyre for Kosovo. Det skal etableres en etnisk balansert politistyrke og representative institusjoner. OSSE vil bistå også i dette arbeidet.

OSSEs mangslungne innsats vil kunne legge grunnlaget for nye forhandlinger mellom serberne og kosovoalbanerne om en politisk løsning på konflikten. Den vil også kunne åpne opp for Den føderale republikken Jugoslavias deltakelse i OSSE. Regjeringen legger vekt på at OSSE vil bidra til en stabil utvikling ikke bare i Kosovo, men i hele Jugoslavia og i regionen for øvrig. Den føderale republikken Jugoslavias deltakelse er derfor en målsetting.

Det er også behov for langsiktige stabiliseringstiltak i områdene rundt Kosovo. Her arbeider OSSE med flere initiativ. Opprettelsen av Albanias Venner innebærer at man nå har fått et instrument for å styrke innsatsen i dette landet. Gruppen er et uformelt forum under felles ledelse av EU og OSSE. Den skal bringe sammen land og organisasjoner som yter bistand til Albania. Formålet er å koordinere hjelpen til landet og sende et signal om bred internasjonal støtte til reformene. OSSEs nærvær i Albania skal koordinere den internasjonale innsatsen inne i landet.

Beslutningen om å øke den norske kontingenten i UNPREDEP i Makedonia, altså FNs nærvær, fra 45 til 160 personer, må ses i samme perspektiv. Styrking av FNs militære nærvær i Makedonia vil være et vesentlige bidrag til å forhindre at Kosovo-konflikten sprer seg. Dette vil støtte opp om den positive utviklingen i Makedonia, som hittil har unngått de verste konsekvensene av oppløsningen av det tidligere Jugoslavia.

La meg sette OSSEs oppdrag i Kosovo inn i en større sammenheng. Dagens redegjørelse finner sted nokså nøyaktig ni år etter Murens fall. Natten mellom den 9. og den 10. november 1989 smuldret grensen mellom etterkrigstidens to verdensdeler bokstavelig talt opp i hendene på Berlins innbyggere.

Det fjernsynskameraene naturlig nok ikke fanget opp den historiske novemberratten, var at oppløsning av undertrykkende regimer skaper et politisk tomrom som må fylles. Mens man i Vest-Tyskland hadde et etablert demokrati å tilby Øst-Tyskland, var dette ikke tilfellet på Balkan og i de tidligere sovjetrepublikkene. Gamle etniske, religiøse, kulturelle og sosiale motsetninger har igjen dukket opp og truer i dag på nytt freden og sikkerheten i Europa, 80 år etter avslutningen av første verdenskrig. Det er de historiske ringvirkningene av stormaktsoppgjøret på begynnelsen av 1900-tallet som opptar en vesentlig plass i europeisk sikkerhetspolitikk mot slutten av det samme århundret.

Har vi lært noe av historien? Ja, la oss håpe det. Innsatsen for konfliktforebygging og krisehåndtering er i ferd med å endre det sikkerhetspolitiske landskapet i Europa. Forebyggende diplomati er ikke lenger forbeholdt stormakter, selv om de fortsatt spiller sentrale roller. Det er en vev av internasjonale organisasjoner som driver dette arbeidet fremover, basert på tidligere tiders bitre erfaringer, hvor alle medlemsland er sikret innflytelse. Dessuten har vi lært at krenkelser av enkeltmenneskers friheter og rettigheter, mangel på rettssikkerhet, diskriminering av etniske, religiøse og sosiale grupper eller økonomisk urettferdighet kan få store internasjonale konsekvenser, også for Norge.

Dagens forebyggende diplomati henvender seg derfor til enkeltmennesker på en helt annen måte enn før. Internasjonale organisasjoner knytter lokale kontakter med ofrene og med overgriperne. Man forsøker å legge til rette for folk til folk-samarbeid. Det gjøres store anstrengelser for å påvirke den involverte befolkningen i en konflikt med demokratiske verdier og holdninger.

Toppmøter mellom politiske og militære ledere er ikke lenger nok. Det er langt fra Versailles-freden i 1918 eller Jalta i 1945 til det mangslungne arbeidet for konfliktløsning som skjer i regi av OSSE. Organisasjonens viktigste forebyggende diplomati foregår i felten, ute blant de menneskene vi ønsker å hjelpe.

OSSE er derfor et særlig velegnet instrument for å videreføre arbeidet med fred og sikkerhet i dagens Europa. Organisasjonen har en bred medlemskrets, den fungerer som bro til andre institusjoner som FN, NATO og EU, og den disponerer et bredt spekter av virkemidler for å megle og skape tillit mellom enkeltmennesker og sosiale grupper.

Omfanget av Kosovo-operasjonen betyr at vi står overfor en meget stor utenrikspolitisk utfordring når vi formelt overtar OSSE-formannskapet 1. januar. Politiske, økonomiske og humanitære tiltak for sivil gjenoppbygging må sys sammen til en helhet. Det er et komplisert arbeid, og vi må ha realistiske forventninger til hva vi kan oppnå på kort sikt. Vi må også være forberedt på at andre konfliktsituasjoner kan oppstå i OSSEs ansvarsområde.

Jeg er derfor glad for at det er bred politisk enighet om at Norge skal påta seg dette ansvaret. Å lede OSSE vil uten tvil kreve store ressurser. Vi skal lede arbeidet med å utforme praktiske tiltak for å håndtere akutte kriser som

i Kosovo, delta aktivt på bakken i andre potensielle eller reelle konfliktområder og videreføre arbeidet med å grunnfeste de demokratiske reformene i Sentral- og Øst-Europa.

Gjennom formannskapet blir vi en viktig bidragsyter til europeisk sikkerhet, og vi vil kunne vise oss som en troverdig partner. Vilje til å ta ansvar vil etter mitt syn også føre til et styrket samarbeid med våre venner og allierte.

Formannskapet gir oss mulighet til å spille en sentral rolle i det videre arbeidet med å utforme den euroatlantiske sikkerhetsarkitekturen. Det er etter Regjeringens syn svært viktig at Norge sitter sentralt når disse spørsmålene drøftes, slik at også norske behov og interesser kan ivaretas. Prosessen går nå inn i en avgjørende fase. Ansvar og oppgaver fordeles mellom forskjellige institusjoner og samarbeidsordninger. Omforming av NATO, utvidelse av alliansen og EU, utvikling av et fleksibelt konsept for integrerte fredsoperasjoner, slik som i Bosnia og til dels også i Kosovo, vil endre det sikkerhetspolitiske landskapet vi må forholde oss til.

Det er derfor i vår nasjonale interesse å påta oss formannskapet og bidra til å forme løsningene på dagens store utfordringer i Europa.

Den nye sikkerhetsarkitekturen må møte dagens, ikke gårsdagens, utfordringer. OSSE har i stadig økende grad vist seg i stand til å dekke behov ingen andre organisasjoner kan dekke. Det er særlig det langsiktige arbeidet for å etablere levedyktige demokratiske samfunn som gir OSSE en særegen profil og rolle. Den menneskelige dimensjonen ved europeisk sikkerhet, hvordan politisk, økonomisk, religiøs og kulturell utvikling påvirker den enkeltes livssituasjon, er OSSEs varemerke. Jeg kommer tilbake til dette senere i redegjørelsen.

OSSE-samarbeidet har selvfølgelig sine svakheter. At alle beslutninger må fattes med enstemmighet av hele 54 land, blir av mange betegnet som den kanskje største hemskoen. Det kan bety at de som vil minst, bestemmer mest. Det kan ta tid å komme frem til beslutninger, selv om konsensus i OSSE-sammenheng forstås som fravær av innvendinger snarere enn uttalt enighet. Men på den annen side vil beslutninger fattet i OSSE ha betydelig politisk tyngde og legitimitet, nettopp fordi samtlige medlemsland har fått anledning til å påvirke utfallet.

Norge har arbeidet aktivt for å skape et effektivt OSSE. Vi er en av de fremste bidragsyterne til organisasjonens aktiviteter, med hensyn til både personell og finansielle ressurser. Det er i vår egen interesse å bidra til mest mulig effektiv utnyttelse av disse ressursene. Det er også i vår interesse å ivareta behovene til norske kvinner og menn som arbeider i OSSE under til dels svært vanskelige forhold. Vi må derfor påse at ressursene står i forhold til ambisjonsnivået.

Jeg vil understreke behovet for at OSSE foretar en streng prioritering av hvilke oppgaver den påtar seg. Vi må ha et realistisk utgangspunkt. De fleste konflikter har en lang forhistorie. Løsningene er ofte kompliserte og tidkrevende. Det er selvsagt begrenset hva som lar seg

gjennomføre i løpet av den korte perioden et formannskapsår er. Strategien må være å bygge videre på det foregående formannskapet har gjort – fortsette å legge sten på sten inntil byggverket er fullført.

Det er viktig å være forberedt på det uventede. De fleste tidligere formannskap er blitt konfrontert med behov for handling i konflikter som har vært vanskelige å forutse. Mange av de spørsmålene som vil oppta det norske formannskapet, kjenner vi ikke i dag. Den rivende utviklingen i Kosovo-konflikten er bare det siste eksemplet på dette.

Med dette som utgangspunkt vil det norske OSSE-formannskapet ha fire hovedprioriteringer. Jeg ser det som vår første hovedoppgave å utøve politisk lederskap og samle OSSEs medlemmer om politiske og praktiske tiltak i konkrete situasjoner. Vi skal fungere som politisk initiativtaker og konsensusbygger. Et kriterium for hvor vellykket formannskapet blir, er evnen vår til å balansere samlende løsninger mot behovet for hurtig reaksjon i akutte situasjoner.

Denne aktiviteten vil foregå i et krysspess mellom forskjellige interesser. Aktørene vil ofte ha nasjonale interesser som innebærer at de i utgangspunktet står langt fra hverandre. Det gjør det vanskelig og tidkrevende å bringe synspunktene sammen. Den politiske belastningen for formannskapet kan ofte bli merkbar. I en del tilfeller vil det medføre mindre muligheter for å hevde norske synspunkter. Men vi vil stå sentralt i ledelsen av det konfliktforebyggende og konfliktløsende arbeidet. Det gir i seg selv muligheter for å ivareta norske interesser.

Tett kontakt med alle parter er en forutsetning for å lykkes. Det gjelder selvfølgelig dem som er direkte berørt av en konflikt, men det gjelder også andre. Forholdet til USA, Russland, FN, NATO, EU og Kontaktgruppen for det tidligere Jugoslavia blir særlig viktig. Jeg vil også vektlegge kontakten med Tyskland og Finland, som vil inneha formannskapet i EU under Norges formannskapsperiode. Et nært samarbeid med de andre medlemmene av OSSEs formannskapstroika, Polen og sannsynligvis Østerrike, vil også bli viktig.

Vår andre hovedoppgave som OSSE-formannskap blir å styrke det som kalles organisasjonens menneskelige dimensjon, dvs. arbeidet for menneskerettigheter, demokrati og rettsstatens prinsipper. Siden arbeidet med Verdenserklæringen om menneskerettighetene i 1948 har Norge vært blant dem som sterkest har understreket at dette ikke er et spørsmål om indre anliggender.

En stor del av engasjementet vårt på disse områdene neste år vil foregå i OSSE og i FNs menneskerettighetskommisjon, hvor vi også vil være medlem fra nyttår av. Begge disse posisjonene er nyttige redskaper og åpner for nye muligheter til å oppnå konkrete resultater i dette arbeidet, ikke minst når det gjelder å påse ulike lands etterlevelse av inngåtte forpliktelser.

OSSE må befestes som et verdifelleskap for hele Europa. Organisasjonens moralske autoritet i utformingen av den euroatlantiske sikkerhetsarkitekturen må understrekes. En styrking av dette aspektet er etter mitt syn i

tråd med det organisasjonen alltid har stått for, fra den spede begynnelsen som Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa, KSSE, for over tyve år siden.

Demokratisering, grunnleggende menneskerettigheter og sikring av rettsstaten utgjør selve kjernen i OSSE. Prioriteringen er i tråd med norske tradisjoner og verdier og står sentralt i Regjeringens egen politikk. Jeg vil også legge vekt på at disse såkalte myke sidene ved sikkerheten i vesentlig grad bidrar til stabilisering av nye demokratier i Sentral- og Øst-Europa og også på Balkan.

La meg utdype dette. De nylig avviklede valgene i Bosnia viser at utviklingen i demokratisk retning fortsatt regne med tilbakeslag. Det er derfor viktig at engasjementet i Bosnia videreføres med full styrke. Det som er oppnådd i løpet av de siste tre årene, må ikke gå tapt.

Mens vekten til nå har ligget på avvikling av valg, ser jeg for meg at innsatsen i løpet av neste år delvis skyves over mot arbeidet med å etablere stabile politiske strukturer, herunder partier og interesseorganisasjoner, og en offentlig administrasjon i pakt med de kravene et reelt demokrati stiller. Overvåking av menneskerettighetene blir også meget viktig. Uten retur av flyktninger og fordrevne tviler jeg på at Bosnia kan nå de målene som er satt i Dayton-avtalen.

I Albania har OSSE siden 1996 vært engasjert i en vedvarende innsats for å stabilisere den politiske utviklingen og bidra til å få reformprosessene i gang. Utviklingen i høst viser at landet har en lang vei å gå før de politiske og økonomiske reformene er grunnfestet. Men under urolighetene i september viste det seg at OSSE spiller en stabiliserende rolle. Jeg vil gå så langt som til å påstå at uten et fortsatt aktivt OSSE-nærvær vil vi stå overfor uro i Albania i lang tid fremover.

I Kroatia er OSSE nå den viktigste utenlandske aktøren etter at FN for en måned siden avviklet engasjementet sitt i Øst-Slavonia. Fortsatt gjenstår det mye arbeid, særlig med hensyn til retur av flyktninger og fordrevne. OSSE-sendelaget vil spille en viktig rolle i dette, og OSSE-politistyrken i Øst-Slavonia, som ble opprettet da FN trakk seg ut, kan etter mitt syn få en betydelig stabiliserende funksjon. Den bør bidra til å overbevise befolkningen om at OSSE vil forbli i landet inntil problemene som gjenstår, er løst.

Også i Kaukasus og Sentral-Asia har organisasjonen et omfattende engasjement og nærvær. I konflikten mellom Aserbajdsjan og Armenia om Nagorno-Karabakh har OSSE påtatt seg en meklerrolle på vegne av det internasjonale samfunn. Instrumentet for dette er den såkalte Minsk-gruppen, der Norge nylig har gått inn som medlem. Fredsprosessen har lenge befunnet seg i dødvanne, men vi kan nå øyne enkelte løfterike trekk ved utviklingen. Minsk-gruppen har lagt frem forslag for partene som vi håper kan skape ny bevegelse.

Situasjonen i Tsjetsjenia er en særlig utfordring. OSSEs nærvær fungerer i dag som kontaktpunkt mellom tsjetsjenske myndigheter og det internasjonale samfunn, og organisasjonen formidler humanitær bistand. Samtidig er sikkerhetssituasjonen utilfredsstillende. Nyten ved å

ha et nærvær må hele tiden ses i forhold til den risikoen personellet løper. Støttegruppen til Tsjetsjenia ble midlertidig trukket ut for tre uker siden, men den er nå på vei tilbake igjen, etter en grundig vurdering av situasjonen.

Med utgangspunkt i disse konkrete eksemplene vil jeg fremheve OSSE-sendelagens og de underliggende institusjonenes betydning for den praktiske problemløsningen. Uten det betydelige arbeidet de nedlegger i felten, ville det ikke ha vært mulig å oppnå det vi har gjort. Å sikre at sendelagene og OSSE-institusjonene fortsatt kan fungere effektivt vil stå sentralt under det norske formannskapet.

Vi må fortsatt fokusere på regioner og land der OSSE-prinsippene ennå ikke har fått fullt gjennomslag, der de demokratiske strukturene og forståelsen for hva demokrati innebærer, er svake. Jeg vil understreke at det ikke er tale om å innføre nye forpliktelser. Problemet er snarere manglende iverksettelse av de forpliktelsene OSSEs medlemsland allerede har påtatt seg.

Vi må følge en todelt strategi i arbeidet med den menneskelige dimensjon. For det første må OSSE fortsatt yte teknisk bistand via sendelag og underliggende institusjoner for å bygge levedyktige demokratier i ordets rette betydning. For det andre må faktiske brudd på forpliktelsene påtales. Det viktigste forumet for dette er det årlige såkalte implementeringsmøtet om den menneskelige dimensjon i Warszawa, der man gjennomgår og kommenterer medlemslandenes iverksettelse av forpliktelsene de har på menneskerettighetsområdet. Brudd på disse forpliktelsene er og bør i stigende grad være et sentralt tema innenfor rammen av OSSEs faste råd i Wien, noe vi flere ganger har tatt til orde for.

Samtidig vet vi at demokratiet har dårlige levekår hvis de grunnleggende årsakene til misnøye i befolkningen ikke angripes. Når det gjelder økonomiske og sosiale spørsmål, kan OSSE supplere og forsterke aktivitetene i andre fora som IMF, Verdensbanken, FNs økonomiske kommisjon for Europa og EU. Geografisk sett er behovet for innsats mest påtrengende i Kaukasus og Sentral-Asia. Landene i denne regionen har mange felles problemer. Det er tale om samfunn med svake demokratiske strukturer, lav økonomisk vekst og mangel på reformer, med fattigdom og arbeidsledighet, store miljøproblemer, mangel på rent vann og et betydelig potensial for sosial, etnisk og særlig religiøs spenning. Dette er nært knyttet til langvarige, uløste konflikter og de mange flyktningene og internt fordrevne disse konfliktene har skapt.

Som formannskap vil Norge legge stor vekt på samvirke med organisasjoner som FNs utviklingsprogram – UNDP – FNs høykommissær for flyktninger og Europarådet. Vi ser behovet for en gjennomdrøfting av hvordan dette samarbeidet kan styrkes med de berørte organisasjonene, og vil ta initiativ til et slikt møte i formannskapsperioden.

OSSE vil snart ha opprettet permanente representasjoner i samtlige sentralasiatiske republikker og på sikt også i Armenia og Aserbajdsjan. Dette er riktige prioriteringer, gitt de potensielle konfliktene det internasjonale samfunnet her står overfor.

Fra norsk side har vi tatt initiativ til at det utvikles en helhetlig strategi for håndtering av de utfordringene OSSE står overfor i Sentral-Asia. Målet med en slik strategi er et best mulig samvirke mellom alle aktører og maksimal utnyttelse av de begrensede ressursene vi rår over. I tillegg vil vi nøye vurdere mulighetene for et økt norsk engasjement i Sentral-Asia og Kaukasus-regionen.

Samtlige av OSSEs medlemsland i dette området har status som utviklingsland i henhold til OECD og DACs retningslinjer. Utenrikskomiteens innstilling til Utenriksdepartementets budsjett for 1998 viste til de store sosiale, økonomiske og humanitære problemene i ODA-godkjenne land i Sentral- og Øst-Europa. Komiteen var enig i at tiltak for å styrke og befeste demokratiet og humanitær bistand til disse landene kunne bevilges over kapitlet Fred, forsoning og demokrati. Dette viser at det er bred politisk støtte for et økt engasjement overfor Sentral-Asia, noe som er fulgt opp i forslaget til neste års statsbudsjett. Vi vil vurdere å styrke dette arbeidet ytterligere. Det kan bli aktuelt å yte bistand til miljø- og ressursforvaltning, et område hvor vi har god ekspertise. Det vil være naturlig å trekke Miljøverndepartementet inn i en slik målrettet satsing.

Erfaringene både fra det tidligere Jugoslavia og fra Kaukasus viser at økonomisk reform og humanitær assistanse ofte ikke er nok. Manglende anerkjennelse av minoriteters språklige, kulturelle og religiøse rettigheter er en grunnleggende årsak til regional spenning. Samtidig er det ingen tvil om at felles europeisk kultur og europeiske verdier er av avgjørende betydning i arbeidet for å fjerne skillelinjene i vår del av verden. Fri bevegelse av ideer, respekt for andres rettigheter og uhindret kontakt mellom mennesker må derfor ligge i kjernen av OSSEs forebyggende diplomati.

Styrket dialog og samarbeid om kulturelle og religiøse spørsmål vil etter mitt syn skape økt forståelse og kontakt og i vesentlig grad bidra til lavere spenning. Dette vil inngå som et sentralt element i vårt arbeid med OSSEs menneskelige dimensjon.

Kontakten med Europarådet blir særlig viktig i denne sammenhengen. OSSE og Europarådet har delvis overlappende ansvarsområder når det gjelder demokrati og menneskerettigheter, men samtidig er det også klare forskjeller mellom de to organisasjonene. Tyngdepunktet i OSSE er knyttet til forebygging av og gjenoppbygging etter konflikt, særlig gjennom arbeid i felten. Europarådet på sin side er engasjert i langsiktige bestrebelser for å styrke menneskerettighetsvernet og den demokratiske styreformene i medlemslandene.

Det å dekke konkrete operative behov må legges til grunn for kontakten. Fra norsk side har vi fremmet en rekke konkrete forslag til hvordan det praktiske samarbeidet mellom de to organisasjonene kan styrkes. Vi må unngå konkurranse og dobbeltarbeid. Ved siden av menneskerettighetsvern og demokratibygging ser jeg styrking av minoriteters kulturelle og religiøse rettigheter som et mulig samarbeidsområde. Jeg har avtalt å drøfte dette nærmere med min islandske kollega, som er påtroppende formann i Europarådet.

Dette leder meg over til den tredje hovedoppgaven for det norske OSSE-formannskapet, som blir å arbeide for økt internasjonalt samarbeid for å nå felles mål. Vi ønsker å styrke veven av internasjonale organisasjoner som håndterer det konfliktforebyggende arbeidet i Europa i dag, i første rekke FN, NATO, EU og Europarådet.

Jeg vil legge stor vekt på at vi utvikler retningslinjer for et praktisk samarbeid, basert på utnyttelse av ulike organisasjoners komparative fortrinn. Etter mitt syn viser samarbeidet i det tidligere Jugoslavia de mulighetene som finnes. Det er vår ambisjon som formannskap å ta denne prosessen videre på vegne av OSSE.

Det foregår drøftelser i OSSE om en europeisk sikkerhetspakt, som skal definere organisasjonens rolle og samarbeid med andre institusjoner. Målet er en best mulig utnyttelse av det internasjonale samfunns samlede ressurser. Dokumentet skal etter planen være ferdig før neste års planlagte OSSE-toppmøte. Jeg vil imidlertid understreke at vi må ta den tiden vi trenger for å nå frem til et tilfredsstillende resultat.

Vår rolle blir å drive forhandlingene om sikkerhetspakten fremover og å oppnå konsensus om innholdet i dokumentet. Men også norske interesser og prioriteringer vil bli understreket. Det viktigste for oss blir å oppnå enighet om at OSSE skal videreføres slik som i dag, at samvirket og kontakten mellom institusjonene i den euro-atlantiske sikkerhetsarkitekturen må videreutvikles, og at de små lands innflytelse i OSSE ikke må beskjæres.

Forhandlingene bør etter mitt syn kunne ut i en konklusjon om at et av OSSEs viktigste bidrag ligger i å fjerne ikke-militære kilder til konflikt. Under drøftelsene om sikkerhetspakten har det vært et omstridt spørsmål om OSSE også skal kunne påta seg militære fredsbevarende operasjoner. Allerede i 1994 ble det fattet et prinsippvedtak om at organisasjonen eventuelt skal kunne gjennomføre en fredsbevarende operasjon i forbindelse med en fredsavtale i Nagorno-Karabakh. En slik operasjon kan fortsatt bli aktuell, men den mest utbredte holdningen er nok at OSSEs rolle i militære fredsbevarende operasjoner i hovedsak bør være som mandatgiver og som bidragsyter i integrerte operasjoner der andre, f.eks. FN eller NATO, bidrar med den militære komponenten. Det bør imidlertid ikke utelukkes at OSSE unntaksvis kan gjennomføre fredsbevarende operasjoner med et militært innslag, dersom det ikke finnes andre alternativer. Nagorno-Karabakh kan bli et eksempel på en slik operasjon.

På den annen side anser jeg sivile politioperasjoner som svært betydningsfulle, for å forebygge konflikt eller gjenoppbygge samfunn som har vært i konflikt. Overtakelsen av politioppgavene i Øst-Slavonia bærer etter mitt syn bud om et nytt aspekt ved OSSEs aktiviteter som peker fremover. Tilstedeværelse med politi er viktig ikke bare som et konfliktdependende middel, for å overvåke menneskerettigheter og forhindre overgrep, men også for å overføre kunnskaper om hvordan politistyrker fungerer i et demokratisk samfunn. Uten et effektivt politi kan heller ikke rettsstaten få fotfeste. Internasjonalt samarbeid om politioppgaver er noe vi etter min mening vil se

flere eksempler på i fremtiden. Dette gir oss muligheter for fleksibel konflikthåndtering på bakken.

Nye oppgaver som dette viser at OSSE er en organisasjon som tilpasser seg i takt med nye behov. Det viser også den stadig tydeligere ansvarsfordelingen mellom FN og OSSE om konfliktforebygging og krisehåndtering i Europa, som f.eks. i Kroatia.

OSSEs dagsorden er allerede svært omfattende. Organisasjonen har de siste årene fått stadig flere oppgaver i felten. Vår fjerde hovedoppgave som formann blir å videreføre arbeidet med å styrke organisasjonens evne til å møte disse oppgavene. Vekten må legges på operative behov. Tiltak er allerede iverksatt for å effektivisere sekretariatet i Wien, slik at det i større grad blir i stand til å støtte formannen og sendelagene. Vi ønsker å videreføre denne prosessen.

Sekretariatet har i dag et meget begrenset omfang sammenliknet med andre internasjonale organisasjoner. Sett på bakgrunn av det økte ansvaret kan det være behov for å tilføre større personellressurser. Arbeidet med etablering av verifikasjonsstyrken i Kosovo har understreket dette behovet. Det er likeledes behov for å styrke de underliggende institusjonene. Hvis det ikke skjer, kan OSSEs evne til å forebygge konflikt og bygge opp levedyktige demokratiske samfunn bli skadelidende.

Jeg vil imidlertid understreke at styrking av sekretariat og underliggende institusjoner ikke må berøre formannskapets ledende stilling. Det er dette som har gjort organisasjonen til det den er i dag. Formannskapet må forbli OSSEs fremste ansikt utad, det som tar de politiske initiativene og sikrer politisk konsensus om retningslinjene for det praktiske arbeidet. Det må ha det overordnede ansvaret for at organisasjonen fungerer og ivaretar behovet for koordinering med andre organer og organisasjoner.

En oppgave av stor viktighet er å sikre OSSEs økonomiske grunnlag. Organisasjonen har med rette vært stolt av sitt ry som slank og med evne til å reagere raskt. Det omdømmet ønsker jeg å bevare. Men det er ingen tvil om at den økte ansvarsbyrden setter OSSE under et sterkt økonomisk press. Det overordnede målet må være at den økonomiske evnen står i forhold til de oppdragene som pålegges.

Avhengigheten av ad hoc-finansiering er allerede redusert. En særlig bidragsskala for større operasjoner er vedtatt. Det samme er Norges forslag om et eget fond for krisestyring. Tiltakene har vist sin verdi i forbindelse med operasjonen i Kosovo. Arbeidet med å gi OSSE et realistisk økonomisk grunnlag må videreføres. Det innebærer at alle medlemsland må følge opp politiske vedtak med de nødvendige ressurser.

Styrkingen av OSSE omfatter også bedre rekruttering og opplæring. Det er mitt mål at OSSE skal utvikle et program for opplæring av sitt eget personell. Alle medlemsland må påse at kvaliteten på personellet som stilles til disposisjon, er tilfredsstillende. Det er også et felles ansvar å påse at opplæring og forberedelser står i forhold til de utfordringene personellet møter. I dette ser jeg store muligheter for samarbeid med andre organisasjoner som

arbeider med de samme spørsmålene, som f.eks. Europarådet.

La meg kort oppsummere. Det norske formannskapets prioriteringer har ett overordnet mål, nemlig å styrke OSSE som aktør i regional konfliktløsning. Regjeringens mål er å benytte formannskapet til å videreutvikle OSSE som instrument for forebyggende diplomati og krisehåndtering.

Vi vil bygge på det som er organisasjonens særlige kvaliteter. OSSE har et universelt medlemskap i den regionen det her er tale om. Den har en anerkjent moralsk autoritet når det gjelder respekt for menneskerettigheter og demokratisering. Den er fleksibel og har evne til hurtig handling. Den er kostnadseffektiv, og den har et nærvær i de aktuelle konfliktområdene.

OSSEs utenriksministermøte i Oslo om fjorten dager markerer at ansvaret for å lede organisasjonen gradvis overføres fra Polen til Norge. Møtet vil få en bred dagsorden. De forskjellige regionale kriseområdene vil naturlig nok stå sentralt.

Vi vil benytte anledningen til en grundig gjennomgang av forhandlingene om en europeisk sikkerhetspakt. Det polske formannskapet skal fremlegge en statusrapport om dette. Den vil gi oss grunnlag for å utforme politiske retningslinjer som kan bringe prosessen et steg fremover.

Neste års formannskap blir uten tvil et tungt løft. Men jeg vil understreke at det er i vår interesse å gjøre jobben skikkelig. Formannskapet gir oss anledning til å ta ansvar. Vi vil sitte i en sentral posisjon og bli lyttet til når vitale spørsmål som angår både Europas og vår egen sikkerhet drøftes. Vi får anledning til å vise at vi evner både å lede en organisasjon med vanskelige oppgaver og å balansere mellom ulike hensyn for å utforme helhetlige politiske og praktiske svar på konkrete utfordringer.

Hvis vi lykkes, vil vi ha vist at Norge er en pålitelig partner og alliert. Det vil være i vår nasjonale interesse. I tillegg vil vi ha vist hva Norge står for, og hvilke verdier vi legger vekt på. Men ikke minst vil vi ha gitt et bidrag til økt stabilitet og sikkerhet i Europa.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utanriksministerens utgreiing om OSSE og Noregs OSSE-formannskap blir lagd ut for behandling i eit seinare møte, og ser det som vedteke.

S a k n r . 2

Referat

Presidenten: Det ligg ikkje føre noko referat.

Møtet slutt kl. 10.40.
